

COVENANT & CONVERSATION

RABİ LORD JONATHAN SACKS ל"צ"ל İLE
LİDERLİK KONULU DERSLER

Kendin Ol

Vayishlach 5781

Birçok kez, Yahudi halkının ismini almasına vesile olan olayın – Yaakov'un gece vakti isimsiz bir hasımla gürüşerek Yisrael ismini aldığı olayın – bir Yahudi olmanın ne anlama geldiğini anlamak konusunda temel öneme sahip olduğunu öne sürmüştümdür. Şimdi burada da, bu olayın, liderlik etmenin ne demek olduğunu anlamak konusunda da kritik öneme sahip olduğunu öne süreceğim.

O gece atamızla gürüşen “adamın” kimliği hakkında çeşitli teoriler vardır. Tora onu bir adam olarak adlandırmaktadır. Peygamber Oşea onu bir melek olarak adlandırmıştır (Oşea 12:4-5). Hahamlarımız onun, Esav'ın koruyucu meleği ve kötülüğe yönelik bir kuvvet olan Samael olduğunu söylemişlerdir.¹ Yaakov'un kendisi ise onun Tanrı olduğundan emindi: “Yaakov, ‘Tanrı’yı yüz yüze gördüm ve yine de hayatım bağışlandı’ diyerek o yere Peniel adını verdi” (Bereşit 32:31).

Benim önerim, burada anlatılan konuyu ancak, Yaakov'un hayatını bir bütün olarak ele aldığımız takdirde anlayabileceğimiz yönünde. Yaakov, Esav'ın topuğunu tutar halde doğmuştu. Esav'ın *behorluk* hakkını satın almıştı. Esav'ın *berahasını* çalmıştı. Âmâ babası ona kim olduğunu sorduğunda “Ben Esav'ım, *behorun*” diye cevap vermişti (Bereşit 27:19). Yaakov, Esav olmak isteyen çocuktur.

Neden? Çünkü Esav büyük oğuldu. Çünkü Esav güçlüydü, fiziksel açıdan olgundu, bir avcıydı. Her şeyin üstünde Esav, babasının gözde oğluydu: “Av etinden hoşlanan Yitshak, Esav'ı severdi; ama Rivka Yaakov'u severdi” (Bereşit 25:28). Yaakov, Fransız edebi teorisyen ve antropolog Rene Girard'ın *taklitçi arzu* diye adlandırdığı tezin bir örneğiydi. Bu teze göre başka bir kişinin istediği şeyi istememizin sebebi, o başka kişi *olmak* istiyor olmamızdır.² Bu durum, Yaakov'la Esav arasındaki gerilime yol açmıştır. Bu gerilim, Esav babasının kendisi için saklamış olduğu *berahanın* Yaakov tarafından alındığını keşfettiği anda dayanılmaz bir

¹ Bereşit Raba, 77; Raşi'nin Bereşit 32:35 açıklaması; Zoar I, Vayışlah, 170a.

² Rene Girard, *Violence and the Sacred*, Athlone Press, 1988.

yoğunluğa ulaşır ve böylece Esav, Yitshak artık hayatta olmayacağı zaman kardeşini öldürmeye ant içer.

Yaakov, dayısı Lavan'ın evine kaçar ve orada başka sürtüşmelerle yüz yüze kalır; evine geri dönüş yolundayken, Esav'ın, yanında dört yüz adamdan oluşan bir kuvvetle kendisini karşılamaya çıktığını duyar. Alışılmadık derecede kuvvetli bir duygu tarifiyle, Tora bize Yaakov'un "çok korktuğunu ve sıkıntı yaşadığını" söylemektedir (Bereşit 32:7) – hiç şüphe yok ki, Esav onu öldürmeye gelmekte olduğu için korkuyordu ve belki de sıkıntılı olmasının sebebi, ağabeyinin düşmanlığının sebepsiz olmadığını bilmesindendi.

Daha önce gördüğümüz gibi, Yaakov gerçekten de ağabeyine yanlış yapmıştı. Yitshak, Esav'a "Kardeşin hilekârlıkla geldi ve *berahanı* aldı" demişti (Bereşit 27:35). Asırlar sonra peygamber Oşea da şöyle demektedir: "A-Şem'in Yeuda'ya karşı bir suçlaması var; Yaakov'u yollarına göre cezalandıracak ve ona eylemlerine göre karşılık verecek. Rahimdeyken kardeşinin topuğunu kavramıştı; ve kuvvetiyle Tanrı'yla mücadele etmişti" (Oşea 12:3-4). Yirmeyau, Yaakov'un ismini, hilekârlık yapan biri anlamında kullanmaktadır: "Akranlarınızdan sakının; hiçbir kardeşinize güvenmeyin; çünkü her kardeş hilekâr [*akov Yaakov*] ve her akran iftiracı" (Yirmeyau 9:3).

Yaakov Esav olmak istediği sürece gerilim, sürtüşme, rekabet vardı. Esav kendini aldatılmış hissediyordu; Yaakov korku duyuyordu. O gece, yirmi iki yıllık bir aradan sonra tekrar Esav'la karşılaşmak üzereyken, Yaakov kendi kendisiyle güreşmektedir; Esav'ın, olmak istediği insanın, tüm bu yıllar boyunca üzerinde taşımış olduğu imajını üzerinden söküp atmaktadır. Bu, Yaakov'un hayatındaki en kritik andır. Bundan böyle Yaakov kendisi olmaktan memnun olacaktır. Ve biz de, yalnızca başka biri olmak istemeyi kestiğimiz zaman (Shakespeare'nin sözleriyle "Şu adamın sanatını, bu adamın dehasını arzularım; gel gör ki, en az tatmin olurum en zevk aldığım şeyden"³) kendimizle ve dünyayla barışık olabiliriz.

Bu, liderliğin en büyük sınavlarından biridir. Bir liderin, insanların onun olmasını istedikleri kişi – liberaller için bir liberal, muhafazakârlar için bir muhafazakâr – olmak suretiyle popülarite peşinde koşması ve prensip ve kanaatten türeyen kararlar yerine, gelip geçici alkışlar kazanan kararlar alması fazlasıyla kolaydır. Başkanlık danışmanı David Gergen bir keresinde, Bill Clinton hakkında "Henüz kim olduğundan tam olarak emin değil ve kendisini, başkalarının onu hangi haliyle beğendiklerine göre tanımlamaya çalışıyor. Bu da onu her türden çelişkilere sevk ediyor ve başkalarında, onun, güç ve zaafının sürekli bir karışımı gibi görüldüğü görüşüne yol açıyor" diye yazmıştı.⁴

Liderler bazen farklı insanlara farklı şeyler söyleyerek "takımı bir arada tutmaya" çalışırlar, ama zamanla bu çelişkiler – özellikle de çağdaş medyanın dayattığı mutlak şeffaflıkla – belirgin bir hale gelmektedir ve bunun sonucunda da lider, dürüstlükten yoksun bir görünüm arz etmektedir. İnsanlar bir noktadan sonra onların görüşlerine itibar etmemeye başlayacaklardır. Tekrar kazanılması uzun bir süre alabilecek bir güven ve otorite kaybı söz konusu olacaktır. Lider, konumunun savunulamaz hale geldiğini keşfedebilir ve istifa etmek

³ Shakespeare, "29. Sone".

⁴ David Gergen, *Eyewitness to Power* (New York: Simon & Schuster, 2001), 328.

zorunda kalabilir. Bir liderin popülaritesine, popülarite peşinde koşmak kadar zarar veren pek az şey vardır.

Büyük liderler, popüler olmadan yaşama cesaretine sahiptir. Abraham Lincoln sağlığında yerilmiş ve alaya alınmıştı. 1864 yılında *New York Times* onun için “Sonu gelmez bir şekilde, bir yalancı şahit, gaspçı, despot, Anayasa’yı yıkan biri, ülkesinin özgürlüklerini mahveden biri, pervasız bir haydut, tükenmekte olan bir ulusun son ızdırapları karşısında kalpsiz bir aylak diye suçlanmıştır” diye yazmıştı.⁵ Winston Churchill, İkinci Dünya Savaşı sırasında Başkan olana kadar bir başarısızlık abidesi olarak gözden çıkarılmıştı. Ve savaş sona erdikten kısa bir süre sonra da 1945 Genel Seçimleri’nde saf dışı bırakılmıştı. Bizzat kendisi “Başarı, heyecanı kaybetmeksizin bir başarısızlıktan diğerine tökezlemektir” demişti. John F. Kennedy ve Martin Luther King suikasta kurban gitmişlerdi. Margaret Thatcher öldüğü zaman bazı insanlar sokaklarda kutlama yapmıştı.

Yaakov bir lider değildi; henüz onun liderlik edeceği bir ulus yoktu. Yine de Tora bize onun kimlik uğruna verdiği mücadelesi hakkında bir bakış açısı sunmak için büyük zahmetlere girmektedir, çünkü bu sadece kendisine ait değildi. Aynı mücadeleyi çoğumuz deneyimlemişizdir. (Avraam, Yitshak ve Yaakov’u tarif etmekte kullanılan *avot* sözcüğü yalnızca “babalar, atalar” değil, aynı zamanda “ilk örnek, prototip” anlamına da gelir.) Bir başkası olma, başkalarının sahip oldukları şeyleri isteme, oldukları insan olma arzusuna üstün gelmek kolay değildir. Çoğumuz zaman zaman bu gibi duygulara sahip oluruz. Girard bunun, tarih boyunca çatışmaların başlıca sebebi olduğunu öne sürer. Kim olduğumuzu anlayana ve olmadığımız kişi olma sevdasından vazgeçene kadar bir ömür boyu güreşmemiz gerekebilir.

Bereşit’teki diğer herkesten çok, Yaakov’un etrafı çatışmalarla çevrilidir: sadece kendisiyle Esav arasında değil; kendisiyle Lavan arasında, Rahel ile Lea arasında ve oğulları, Yosef ve kardeşleri arasında da. Sanki Tora bize, *kendi içimizde* bir çatışma olduğu sürece, *çevremizde* de çatışma olacağını söylemektedir. Başkalarının gerilimlerini çözüme kavuşturmadan önce, kendi içimizdeki gerilimi halletmemiz gerekir. Dünya ile barışık olabilmemiz için, öncelikle kendimizle barışık olmalıyız.

İşte bu haftaki *peraşada* olup biten budur. Yabancıyla olan güreş maçının ardından, Yaakov bir kişilik değişikliğine, bir değişime uğramaktadır. Esav’dan almış olduğu *berahayı* ona iade etmektedir. Önceki gün ona yüzlerce keçi, koyun, koç, deve, boğa ve eşek göndermek suretiyle ona maddi *bereketi* iade etmiştir. Şimdi de ona “Kardeşlerinin üzerinde efendi ol ve annenin oğulları sana eğilsinler” (Bereşit 27:29) şeklindeki *berahayı* geri vermektedir. Yaakov, Esav’ın önünde yedi kez eğilmektedir. Esav’a “efendim” (33:8) diye hitap etmekte ve kendisinden “hizmetkârın” (33:5) olarak bahsetmektedir. Ve her ne kadar çevirilerde belirsizleşse de, fiilen “*beraha*” sözcüğünü kullanmakta, “Lütfen sana getirilmiş olan *berahamı* al” (33:11) demektedir. Bunun sonucu da iki kardeşin buluşup barış içinde ayrılması olmaktadır.

İnsanlar çatışırlar. Farklı ilgi alanları, tutkuları, arzuları, mizaçları vardır. Öyle olmasaydı bile, her anne-babanın bildiği gibi, yine de çatıştırlardı. Çocuklar – ve yalnızca

⁵ John Kane, *The Politics of Moral Capital*, Cambridge University Press, 2001, 71.

çocuklar değil – dikkat ararlar ve bir kişi her zaman herkesle eşit bir şekilde ilgilenemez. Her insan grubunu etkileyen çatışmaları yönetmek, liderin işidir – ve eğer lider kendi kimliği konusunda emin ve özgüven sahibi değilse, çatışmalar süreklilik arz edecektir. Lider kendisini uzlaştırıcı biri olarak görüyor olsa bile, çatışmalar hâlâ devamlılığını sürdürecektir.

Bunun tek cevabı “kendini tanı” olacaktır. Tıpkı o mukadder gecede Yaakov’un yaptığı gibi kendimizle güreşmeli, kendimizi inatla kıyasladığımız kişiyi üzerimizden atmalı, bazı insanların bizden ve temsil ettiklerimizden hoşlanacağı, bazılarının ise hoşlanmayacağı gerçeğini kabul etmeli, herkesin popülaritesini aramaktansa bir kesimin saygısını aramanın daha iyi olduğunu anlamalıyız. Bu ömür boyu mücadeleyi gerektirebilir, ama neticesi muazzam bir kuvvet olacaktır. Kim ve ne olduğunu bilen birinden daha güçlü kimse yoktur.

ŞABAT SOFRASI İÇİN SORULAR

1. Yaakov nasıl içsel kuvvetini kullanarak kardeşiyle olan çatışmasını nihayet çözüme kavuşturabilmiştir?
2. Yisrael’in Çocukları olarak adlandırılıyor olduğumuz gerçeğinden liderlik hakkında neler öğrenebilirsiniz?
3. Acaba Rabi Sacks’ın teorisi, o gece Yaakov’la kimin güreştiğine dair bahsi geçen diğer tüm teorileri birleştirmekte midir?